

KÉZDY PÁL

Elfelejtett fafajaink: a berkenyék

A természetszerű erdőgazdálkodás fontos feladata, hogy a gazdaságilag kevésbé jelentős fajokra is figyelmet fordítson. Ennek a szemléletnek előtérbe kerülését mutatja, hogy Németországban 1993-ban az „Év Fája” hagyományos megválasztásakor a kuratórium döntése a házi berkenyére esett. Alábbi írással a kevésbé ismert berkenye nemzetségre szeretném felhívni a figyelmet. 1994-ben a Vértesben végeztem kutatásokat, így a hegységben előforduló *Sorbus*-okkal részletesebben is foglalkozom.

A nemzetség áttekintése

A *Sorbus* nemzetség taxonómiai bonyolultsága közismert, ezért először erről adok rövid áttekintést. A Kárpát-medence berkenyéit Kárpáti Zoltán dolgozta fel 1960-as nagy monográfiájában. Morfológiai bélyegek alapján végzett alapos munkája után a modern kemotaxonómia módszerei jelentettek továbblépést (Challice-Kovanda, 1978).

A *Rosaceae* család *Maloideae* alcsaládjába tartozó *Sorbus*-ok európai képviselőit öt alnemzetségbe sorolják. Négy alnemzetséget csupán egy-egy faj képvisel, ezek a magas hegységeken élő naspolyaképfű berkenye (*Sorbus chamaemespilus*), a madárberkenye (*Sorbus aucuparia*), a házi berkenye (*Sorbus domestica*) és a barkócaberkenye (*Sorbus torminalis*). Az ötödik, *Aria* alnemzetségbe számos faj és átmeneti alak tartozik, mint például a lisztes berkenye (*Sorbus aria*), a déli berkenye (*Sorbus graeca*) és az osztrák berkenye (*Sorbus austriaca*). Ez az alnemzetség központi szerepet játszik a nemzetség belüli hibridizációs folyamatokban. Tagjai egymással és a házi berkenyét kivéve a többi felsorolt fajtával is kereszteződnek, míg a többi faj egymással nem hibridizálódik. Az Északi-középhegységben az osztrák berkenyének az *Aria* alnemzetség többi tagjával képzett átmenetei fordulnak elő nagy gazdagságban, legismertebb közülük a Hazslinszky-berkenye. A Dunántúli-középhegység különlegessége a barkócaberkenye és az *Aria* alnemzetség között létrejött 21 átmeneti kisfaj. Elterjedésüket az 1. ábra mutatja.

Berkenyék a Vértesben

A Dunántúli-középhegységnek *Sorbus*-okban való gazdagságát a dolomit sajátos tulajdonságai teszik lehetővé

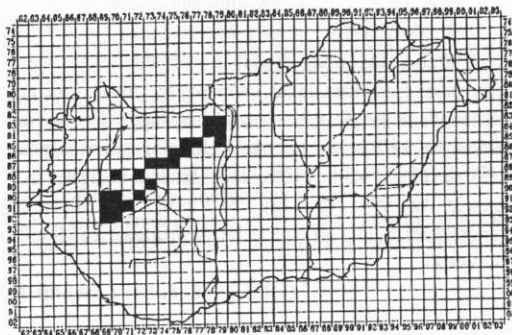
(Kárpáti, 1955). E tulajdonságokat, a sajátos dolomitflóra kialakulását Zólyomi (1942) írta le. A dolomitra nagymértékű fizikai mállás, felaprózódás jellemző. Ennek következtében kisebb-nagyobb völgyekkel, éles gerinckel tagolt változatos felszín jön létre, ami változatos mikroklíma kialakulásához vezet. A sekély, nyers talajon az erdő nem tud láb-arakapni, ezért a különböző korok erdőinváziói sokkal kisebb mértékben érintették a dolomitot, mint bármely más kőzetet. Mindezek következtében a kőzet különösen alkalmas régi maradvány-(reliktum) fajok, társulások megőrzésére. A dolomiton különféle korok maradványai, olyan társulások növényfajai kerülhetnek egymás közelébe, amelyek együttes fellépésére és hibridizációjára másol nem nyílik lehetőség. Így például együtt fordulhat elő a domb- és hegyvidéki tölgyesekre jellemző barkócaberkenye, a szubmediterrán déli berkenye és a magas hegységekre jellemző lisztes berkenye.

A Dunántúli-középhegységben belül a berkenyék a Vértesben mutatják a legnagyobb változatosságot. Előfordul a hegységben a házi berkenye, innen írták le az említett 21 kisfaj felét, megtaláljuk az *Aria* alnemzetség tagjait, illetve azoknak egymással képzett átmeneteit és maga a barkócaberkenye is rendkívüli formagazdagságot mutat. Vegyük sorra részletesebben a fontosabb fajokat.

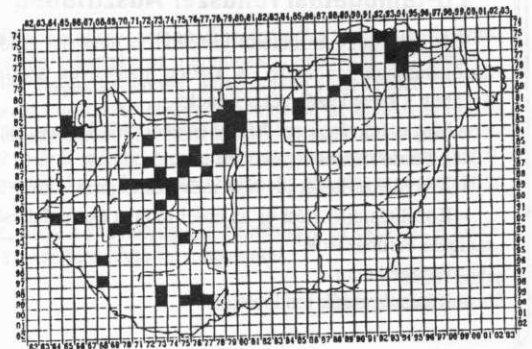
Házi berkenye (*Sorbus domestica* L.)

A házi berkenye hazánkban a Magyar-középhegységben, illetve a Dél- és Nyugat-Dunántúlon fordul elő. Őshonoságáról sok vita folyt, mivel a gyümölcsstermő növényt eredeti elterjedési területén kívül is sokfelé meghonosították. Kárpáti (1960) a korábbi irodalmat feldolgozva őshonosnak tartja. A herbáriumi adatok alapján összeállított ponttérképe a 2. ábrán látható. A Vértesben a régebbi irodalmi adatokat

1. ábra
A berkenye kisfajok elterjedése Magyarországon

2. ábra
A házi berkenye (*Sorbus domestica*) elterjedése Magyarországon az 1960 előtti herbáriumi anyag alapján

(Boros, 1937; Kárpáti, 1948, 1960) összevetve a most talált előfordulásokkal megállapítható, hogy a hegységben a faj a korábbi kis példányszámban jelen van és újulata is biztosított.

Barkócaberkenye (*Sorbus torminalis* [L.] Cr.)

A faj hazánkban az alföldek kivételével mindenütt megtalálható, főként a Magyar-középhegységben és a Dél-Dunántúlon. A Vértesben is mindenhol jelen van, ahol laza záródású, elsősorban tölgyes állományok kedvező életteret biztosítanak számára. Helyenként gyertyános-tölgyesekbe, törmelékletjű-erdőkbe, illetve szurdokerdőkbe is behúzódik, ahol ezek a társulások a tagolt völgyekben száraz tölgyesekkel mozaikosan fordulnak elő.

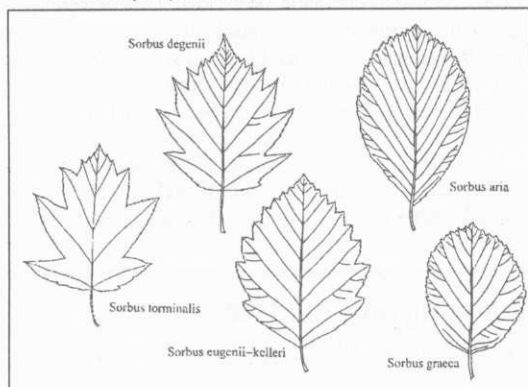
Lisztes fonákú berkenyék (*Aria* subgenus)

Az ide tartozó lisztes berkenye (*Sorbus aria*) előfordulásai a Dunántúli-középhegységben szigetszerűen elkülönülnek a faj összefüggő areájától. Kárpáti (1960) szerint nálunk jégkori maradványként (glaciális reliktum) van jelen. A Vértesben tipikus alakjában nem találtam, valószínűleg csak más fajokkal képzett átmeneti alakjaiban maradt fenn. A déli berkenye (*Sorbus graeca*) az Északi-középhegységben és a Dunántúli-középhegységben elterjedt. A Vértesben nem ritka.

Berkenye kislejtesek (*Sorbus aria* subg. *x torminalis*)

A barkócaberkenye és az említett lisztesfonákú berkenyék kereszteződése, majd az utódoknak a szülőikkel való visszakeresztezése (introgresszív hibridizáció) nyomán változatos hibridfajok jönnek létre. Az állandósult hibrideket kislejteseknek nevezzük, ezek mind morfológiai bélyegeikben, mind ökológiai igényeikben a szülőfajok közötti átmenetet mutatnak (3. ábra). A Vértesben valamennyi korábban leírt kislejteset megtaláltam. Elsősorban sziklakibúváson, illetve az éles, kopár gerincekre szorulva fordulnak elő.

3. ábra
Berkenye kislejtesek (*S. eugenii*-kelleri, *S. degenii*)
és szülőfajaik (*S. torminalis* és *S. aria* vagy *S. graeca*)

A berkenyék erdőgazdasági jelentősége

Faanyagyerés szempontjából a nagyobb méretűre megnövő barkócaberkenye és házi berkenye jön szóba. Rapaiics 1940-ben még azt írja, hogy Magyarországon nem ritkák a – valószínűleg hagyásfaként megmaradt – több száz éves

házi berkenyefák. Az idősebbek még talán emlékeznek méretes barkócáfákra is. Úgy tűnik, napjaink erdőgazdálkodása nem kedvez értékes vadgyümölcsöknek.

Kausch-Blecken (1980) a barkócáfáról azt írja, hogy megfelelő gazdálkodás mellett 100 éves korra 50 cm-es átmérőt érhet el. A szerző szerint a törzsek gyakori görbe növekedése annak köszönhető, hogy a gyökérsarjról eredt, eleinte gyors növést fák 15-20 éves korban a többi fajaféle, és ilyenkor a fényre való törekvés miatt a berkenyék koronája deformálódik.

Emellett a barkócáfa hajtásai későn fásodnak, azokat az őz előszeretettel fogyasztja és a korai fagyoknak is jobban ki vannak téve. A csücsrtyégek kiesése a fák gyakori villásodását okozza. Ha ezek a károsítások elmaradnak, a barkócaberkenye feltűnően egyenes növekedésűnek mutatkozik. A szerző szerint a fák 15-20 éves korukban erőteljesen fel kell szabadítani. Kedvező tulajdonságuk, hogy hirtelen fényre kerüléskor sem képeznek vízajtásokat. Megfelelő kezdeti növekedés esetén, termőhelytől függően, 120-150 éves vágásérettéigi korig fenntarthatók, így a többi keménylombos fafajjal minden nehézség nélkül együtt kezelhetők.

A házi berkenyét értékes fája mellett megőrzése végett is érdemes lenne felkarolni. Ennek első lépése a természetesen előforduló példányok feltérképezése, esetleg az idősebb törzsek tartós megjelölése lehetne. Kausch-Blecken (1992) szerint a faj támogatását a barkócaberkenyéhez hasonlóan az erőteljes, ismételt felszabadítás jelenti. A szerző javasolja, hogy ha idősebb példányokat nem találunk, akkor felújításkor házi berkenyét is ültessünk.

A berkenyék további felhasználása lehetne, ha kihasználnánk pionír tulajdonságukat és a természetes szukcessziót utánozva elősegítenék dolomitkopárok és felhagyott bányákban a beerdősülés első lépéseit. Gencsi-Vancsura (1992) szerint a lisztes berkenye terjedelmes gyökérzetével a meredek hegyoldalakat jól megköti, humuszképzésével és kedvező vízháztartásával termőhelyét javítja.

A fentiek mellett nem hanyagolható el a berkenyék vadgazdálkodási jelentősége sem. Kedvező lenne a különböző fajokból állományzvegety kialakítani, illetve egy-egy fát teljesen szabad állásba helyezni, hiszen bőséges termést csak így hoznak.

Természetvédelmi vonatkozások

A környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter 12/1993. (III.31.) KTM rendelete a Dunántúli-középhegységben található 21 berkenye kislejtes eszmei értékét 10 000 Ft-ra emelte, a déli berkenyét pedig védetté nyilvánította, eszmei értéke 2000 Ft. A kislejtesek a Kárpát-medence bennszülött növényei, így kis példányszámuk mellett a hazai flórában betöltött szerepük is indokoltá teszi törvényes védelmüket. A rendelet 3. §-a szerint a védett fajok természetes körülmények között létrejött hibridjei is védettnek minősülnek.

A helyi természetvédelem feladata nem csupán az említett fajok (kislejtesek) védelme, hanem azoknak a környezeti tényezőknek a megőrzése is, amelyek lehetővé teszik a berkenyék egyedülálló gazdagságban, sokféleségben való előfordulását a Vértesben.

Általánosan értékelve a hegység berkenyéinek helyzetét, biztató, hogy a 35 évnél régebbi herbáriumi anyagban szereplő valamennyi faj és kislejtes ma is megtalálható, annak el-

lenére, hogy azóta jelentős beavatkozások történtek; például a muflont 1962-től kezdték a Vértesbe telepíteni. Mivel a terület kezelőtől nem várható el az egyes taxonok megkülönböztetése, *Csapody-Bartha* (1993) szerint a ritkább berkenyék csak úgy védhetők, ha valamennyi a fonákán krétafehér példányt kímélünk. Emellett állományban valamennyi erdei gyümölcsfa, illetve elegyfajfaj kíméletet érdemel. A védelem megszervezéséhez tartozik a védendő fák feltérképezése, amit munkám folyamán elvégeztem.

A veszélyeztető tényezők közül a legsúlyosabbnak a fenyvesítést érzem. A dolomitkopárok beerdősítésére telepített feketefenyő természetes élőhelyükről szorítja ki a berkenyét.

Az egyéb bolygatások, mint például a tarvágásos gazdálkodás, a bányászat, illetve a rendkívüli mértékben túlszaporodott muflonállomány megítélése összetettebb. Ezek a hatások sokszor a pionír tulajdonságú berkenyék terjedését eredményezik.

A vadragás visszaszorítja a konkurens lombos fajokat, a kisebb dolomitbányák új élőhelyet jelenthetnek, a tarvágásokban pedig a *Sorbus pseudovertensis* helyenként összefüggő cserjést alkot. Ezek a hatások azonban csak a vitálisabb kistajók számára jelentenek előnyt, míg a kis példányszámú, érzékenyebb fajokat, kistajókat, formákat eltüntetik.

A Boros-berkenyét (*Sorbus borosiana*) például a herbáriumi adatok két helyről említik és *Kárpáti* (1949) még azt írja, hogy a fácskák gazdagon virágoznak, termést hoznak és alattuk számos cseméte található.

Ma a kistajót már csak a Vérteskozma melletti Fánivölgyben találtam egy kisebb foltban, a fák termést nem hoznak és újulatuk is hiányzik. Egyes kistajók veszélybe kerüléséhez hozzájárul az a kárt is, amit a kopárosodás, valamint az értékes sziklagyepek degradációja jelent, sürgető lenne a vadlétszám radikális csökkentése, a tarvágásos gazdálkodási mód mellőzése.

Mint korábban említettem, a változatos hibridfajok létrejöttét a dolomithegyekre jellemző tagolt, változatos mikroklímájú felszín teszi lehetővé. A természetes hibridizáció lehetőségének megőrzése végett jó lenne kerülni minden olyan beavatkozást, ami ezeket a mikroklímátikus viszonyokat megváltoztatja.

Irodalom

Boros Á. (1937): A Vérteshegység berkenyéi. – Kert. Tanint. Közlem. 3: 50-57.

Challice, J. – Kovanda, M. (1978): Flavonoids as markers of taxonomic relationships in the genus *Sorbus* in Europe – Preslia. (Praha) 50: 305-320.

Csapody I. – Bartha D. (1992): Útmutató védett növényeink ismeretéhez és gyakorlati védelméhez. – Egyetemi jegyzet, EFE, Erdőmérnöki Kar, Sopron.

Geneci L. – Vancsura L. (1992): Dendrológia, Erdészeti növénytan II. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, pp. 728.

Kárpáti Z. (1948): Megjegyzések néhány berkenyeről. – Agrártud. Egyet. Kert. Szőlőgazd. tud. Kar. Közlem. 12: 119-159.

Kárpáti Z. (1949): Taxonomische Studien über die zwischen *Sorbus aria* und *S. torminalis* stehenden Arten und *Bastarde* im Karpathenbecken. – *Hungarica Acta Biologica* 1. (3): 94-125.

Kárpáti Z. (1955): A köztes alakok phytocoenológiai vonatkozásai. – *Botan. Közlem.* 46: 121-127.

Kárpáti Z. (1960): Die *Sorbus*-Arten Ungarns und der angrenzenden Gebiete. – *Feddes Repertorium (Berlin)* 62: 71-331.

Kausch-Blecken v. Schmeling, W. (1980): Die Elsbeere – Aus dem Walde, Mitt. aus der Nieders. Landesforstverwaltung (Hannover) 33: 4-183.

Kausch-Blecken v. Schmeling, W. (1992): Der Speierling. – Goltze-Druck (Göttingen) pp. 224.

Rapaics R. (1940): A magyar gyümölcs. – Budapest, p. 58.

Zólyomi B. (1942): A közpéldunai flóráválasztó és a dolomitjelenség. – *Botan. Közlem.* 39: 209-231.

Zusammenfassung

Vergessene Baumarten: die Sorbi

Es ist für die naturgemäße Forstwirtschaft eine wichtige Aufgabe, sich auch mit den wirtschaftlich weniger wichtigen Waldbaumarten zu beschäftigen. Im Transdanubischen-Mittelgebirge und besonders im Vértes-Gebirge weist die Gattung *Sorbus* eine außerordentliche Vielfalt auf. Im Vértes-Gebirge habe ich alle Arten und Zwischenarten vorgefunden, die im vor 1960 gesammelten Herbarmaterial vorkommen. In diesem Gebirge sind elf, zwischen den Subgenera *Aria* und *Torminaria* stehenden Zwischenarten vorzufinden, die sowohl morphologisch, als auch ökologisch einen Übergang zwischen den Eltern aufweisen. Die Baumarten der Gattung *Sorbus* können wegen ihres Holzwertes, ihrer Beeren als Tiernahrung und bei Aufforstung von Dolomitschuttabhängen Verwendung finden.

Den Gesichtspunkt des Naturschutzes berücksichtigend, können wir feststellen, daß die höchste Gefahr für die Sorbi die künstliche Anpflanzung der Schwarkiefer ist.

Az első országos eróziós megfigyelő rendszer

Szakértők egy csoportja *Talajvédelmi Információs és Monitoring Rendszer* (TIM) dolgozott ki a *Környezetgazdálkodási Információs és Monitoring Rendszer* (KIM) alrendszeréeként.

A TIM országos megfigyelő hálózata mintegy 1200 mérőpontból áll, melyből 800, problematikus területen fekvő ponton rendszeres talajállapot-változás megfigyelése folyik. Az eróziós és deflációs megfigyelőhelyek több típusát fejlesztették ki, melyeken a kiindulási állapotot rögzítő alapvizsgálatokra, időszakos és folyamatos adatgyűjtő-feltáró és mérési-észlelési feladatok megvalósítására van lehetőség.

A méréseket célszerűnek látszik jól átgondolt, számítógépes adatbázisban rendszerezni.

(Vízügyi Közlemények, LXXVI. évfolyam 3-4. füzet. Ref.: Gácsai Zsolt)

DR. SZODFRIDT ISTVÁN

Még egyszer a termőhelytípus-rendszerről

Válasz Szélessy Györgynek

Az Erdészeti Lapok 1995. májusi számában Szélessy György – egyik írásomra hivatkozva – több évtizedes rendezői gyakorlatára utalással nehezményezi azt, hogy a hazai erdészeti termőhelytípus-rendszerről kedvezően szóltam, megfelelőnek minősítettem. Mindez nem egyezik az ő tapasztalataival, illő hát, hogy megrójon elégtelenségemért. S igazolásul mindjárt példát is felsorakoztat. Egy olyan zalai erdőrésztlet említ, amely a dombgerinccel a lábázig fut és ebben három különböző klímakategóriát is alkalmazni kellene, erre meg az üzemtervi nyomtatványban hely sem akad, le se lehetne írni. Világos ebből a konklúzió: nem jó a termőhely-értékelés használatban lévő rendszere.

Megvallom, kicsit furcsa logikát érzek ebben az okfejtésben. Mert a minden erdőrendező számára kötelező útmutató az erdőrésztlet-alakításáról így rendelkezik: „Részlet az erdőterv legkisebb területi egysége, melyet térképezni kell. Olyan gazdasági egység, amely megközelítően egyneműnek tekinthető gazdasági jellemzői és kezelése szempontjából”. (MÉM Erdőrendezési Szolg. Útmutató az erdőállomány-gazdálkodási tervek (erdőtervek) készítéséhez. 1986. Budapest, MÉM ERSZO, 87. o.)

Vagyis: ha a rendező nem a neki előírt szabályzat szerint alakítja az erdőrésztletet és ha ehhez a termőhelytípus-rendszer nem hajlandó igazodni, akkor nem az erdőrésztletet kellene kiigazítani, hanem kihajítani a termőhelyrendszert. Olyan ez, mintha a sok országúti balesetet nem a szabályok megszegésével magyaráznánk, hanem a KRESZ szemétdombra hajtását kívánnánk. Kicsit furcsa logika, ám a latin mondás szerint „De gustibus non est disputandum” (az ízlésekről nem lehet vitatkozni).

A termőhelytípus-rendszer alkalmazhatóságát igazoló másik érv is hasonló. Számadatokat sorol fel Szélessy György a termőhelytípus-rendszer fajafajánlatai közül és statisztikailag kimutatja, hogy a fajafajválasztást szolgáló rovatok túlnyomó többségében a fenyőfajok állnak elől és csak utánuk következnek az őshonos lombos fajfajok.

Ebben az érvelésben csak ott van gubanc, hogy egyetlen utalást sem olvashat a termőhelytípus-rendszer alkalmazásával kapcsolatban arról, hogy mindig az elől álló fajfajt kell választani. Ha Szélessy György végigolvassa Danszky István „Erdőművelés I.” című könyvében a rendszer megalkotója, Járó Zoltán által frott fejezetet, akkor rájöhet, hogy a

felsorolás nem fontossági sorrendet tükröz, annál inkább választási lehetőséget, amellyel az adott hely igényei szerint a rendező, gazdálkodó élhet. Hogy miért állnak elől a fenyők, bevallom, nem tudom. Talán mert az éghajlati övezetek szerint felülről lefelé haladva így következnek, talán azért, mert a nyitvatermők előzik a zárvatermőket a növényrendszertanban, de lehet másféle magyarázatot is találni erre. Egy a lényeg: választási lehetőségeket sorol fel és nem fontossági sorrendet érzékeltet. Az viszont benne van az erdőrendezőket kötelező utasításban, hogy „A természetszerű erdőtípusokat lehetőleg fenn kell tartani. Ezt az elvet bükkös klímában lévő valamennyi bükkösre, és gyertyános-tölgyes klímában a „jó” növekedést biztosító termőhelyeken álló gyertyános-kocsányos és kocsánytalan tölgyesekre, valamint a kocsánytalan tölgyes, illetve cseres klímában a „jó” növekedést biztosító kocsánytalan tölgyesre kötelezően kell alkalmazni”. No lám! Itt megint nem tartják be a szabályokat, tehát jó nagyot szóznak a szegény termőhelytípus-rendszer fejére. Úgy gondolom, ha több a fenyő a kelletnél, annak nem a termőhelytípus-rendszerezés az oka, hanem inkább az, hogy a fenyvesítést hosszú időn keresztül „felülről” is szorgalmazták, mi több, az egységárrakkal is ösztönözték. Csoda, ha a gazdálkodó ebbe az irányba fordult?

Ilyen érvekre alaposan nem tartom jogosnak a gyakorlatban lévő és hasonló külföldiekkel egybevetve jónak minősíthető rendszert számítani és behozni egy másik rendszerezést, a Haracsi-féle erdőtípus-rendszert, amelyik már a

Klimaváltozás. Az erdészeti genetikára és az erdőművelésre feltételezett klímaváltozás befolyását vitatták Ausztriában *Donaubauer*, az Erdővédelmi Intézet vezetője alatt. Bár az elmúlt 200 év folyamán a változás még nem szignifikáns, egyes jelek lehetséges felmelegedésre utalnak. A változásra felkészülésben legfontosabbnak mutatkozik az erdei fák genetikai változatosságának megőrzése: a természetes felújítás, a mesterségesben pedig a szaporítóanyagoknak minél több anyafáról való gyűjtése. A génforrások szervezett őrzésére Ausztriában kiterjedt tevékenység folyik. A kutatók egyetértenek abban, hogy a legfontosabb feladatok a szaporítóanyag- és a fajfajmegválasztás terén adódnak.

(ÜFZ 1994. 12. Ref.: Jérôme R.)

maga idejében, a hatvanas évek elején sem tudott magának érvényt szerezni. Vegyük sorra ezt a kérdést is.

Senki nem állítja, hogy a termőhelytípus-rendszer tökéletes, hogy a természetben található ezernyi sokféleség minden esetre pontos és egyértelmű besorolásra lenne képes. Hallgatóimra hivatkozhatom, akiknek sokszor felhívtam figyelmét azokra a kellően még ki nem dolgozott részletekre, amelyeket előbb-utóbb javítani kellene. A klímaosztályozásban bizonytalanság van, ha előnyösebb klímára utaló indikátor fajfajból néhány példány megjelenik. Elég-e ez a biztos eligazodáshoz? A Tisza menti Tóserdőben található egy szem véletlenül odajutott és felcseperedett bükkfa és csoportnyi utóda elég-e ahhoz, hogy itt bükkös klímát mondjunk? Vagy a szárhalmi erdő bükkös foltja közelében fekvő erdőrésztelben elég-e a bükkcsoport ehhez? Ez egyelőre bizonytalan, ezért itt kellene egyértelműbb eligazodást kialakítani.

A termőréteg-mélységgel sincs minden rendben, mert pl. többretegű homoktalajok esetén nem egyértelmű, hol húzzuk meg a mélységi határvonalát. Hasonlóképp bizonytalanságok vannak az öntéstalajoknál is. Ilyenkor a begyökerezettséget hívjuk segítségül, de ezt zavarja az, hogy a fagyókerek mélységbe hatolása a fajfaj genetikai adottságainak is függvénye, s mivel a fajtát gyakran mi választjuk, saját döntésünktől függ a begyökerezettség és ezen keresztül a termőrétegmélység megállapítása is. A genetikai talajtípusok is hagynak néha kétséget, mert bármennyire jól szerkesztett rendszerrel dolgozunk is, vannak átmenetek és ide is vagy oda is besorolható esetek.

Ezeket előbb-utóbb javítani kell (ha lesz majd a kutatómunkához pénzünk), ezzel szolgáljuk a fejlesztést, nem pedig azzal, ha az egész ki akarjuk dobni. Négy évtizedes gyakorlatom alapján merem állítani, hogy az ilyen kétes esetek a lehetséges előfordulásoknak még a 10%-át sem teszik ki, ezért kár lenne mindent sutba dobni, az összes

üzemtervet átférni egy új rendszer kategóriáira, jelenlegi rendszerezésre épülő minden táblázatot pedig átdolgozni. Ehhez sem időnk, sem pénzünk nincs. Különösen akkor nem, ha a helyére ajánlott Haracsi-féle rendszerezés a bizonytalanságok eltüntetéséhez semmiféle mankót nem nyújt.

Már kialakítása idején sem volt versenyképes. Igazolja ezt az, hogy egy szőcsénypusztai találkozáson az erdészet valamennyi, e téren szaktekintélynek mondható személyisége részt vett egy beszélgetésen, ahol a javaslatba tett erdőtípus-rendszereket kellett értékelniük. A Haracsi-rendszer már itt fennakadt a szűrőn, a Majer Antal készítette erdőtípus-rendszert jobbnak tartották, ennek a bevezetését is írták elő kötelező érvénnyel. Növényátársulástani szempontból Csapody István adott róla értékelést, ezt az Erdő 1963. évi kötetében (423-428. oldal) olvashatjuk. Még keményebb véleményt mondott róla a növényátársulástan akkori vezéregyénisége, Soó Rezső. Bírálatak lényege az, hogy a növényátársulástan megállapításaival össze nem egyeztethető Haracsi Lajos erdőtípusai. A rendszer mai használatát az akadályozza, hogy nem alkalmas a fátlan, felhagyott mezőgazdasági területek számára eligazítást adni. Már pedig erre napjainkban igencsak szükség van. De azt sem jelzi, hogy ha a meglévő állománnyal elégedetlenek vagyunk, mivel lehetne lecserelni. Az erdőtípusok termőhelyi kapcsolódása pedig annyira általánosságokban mozgó (pl. „jó táperőben lévő vályog, mérsékelt vagy erősebben savanyú kémhatással” és hasonló), hogy ezzel szabatos, mérnöki értékelést végezni nem lehet. Kár lenne tehát a meglévő rendszerczést egy némely bizonytalanságai miatt kihajítani és helyére hozni egy erre eleve alkalmatlan. Befejezéstül csak annyit, hogy a szakmai fejlesztést nem az alkalmatlan megoldások felkarolása jelenti, hanem sokkal inkább a szakirodalom megfelelő tanulmányozása és az előírások pontosabb betartása, valamint a fent említett fehér foltok eltüntetése.

A mezei egerek – Microtinae-fajok – Észak-Németországban mindig is nagy károkat okoztak. Mecklenburg-Elő-Pomerániában fogáspróbákkal megállapították, hogy főleg a lombos fafajokra veszélyesek. Itt több mint másfélszerez mértékben fordulnak elő. A föld felletti részt 10-20 cm magasságig rágják meg. A bükköt karvastagságig, az erdeifenyőt rudas korig veszélyeztetik. Nagy nyilvánosság előtt nálunk elsőnek most, a kaposvári egyesületi vándorgyűlés alkalmával találkoztunk ezzel a kérdéssel, de itt mint földszint alatti, gyökérkárosítóval. Felléptét és terjedését érdemes lenne nálunk is fogáspróbákkal ellenőrizni.

(DW 1993. 7. Ref.: Jérôme R.)

Madárcseresznyére állítottak össze fatermési táblákat Észak-Rajna-Vesztfália és Hessen tartományokban készült felvételek alapján.

A közölt táblázatokon három fatermési osztályban 15-80 évek között 50 éves korban 27,5–18,5 m Weiseféle felsőmagassággal mutatják ki az adatokat. Megállapításaik szerint a cseresznyére a bükkotárlyak alkalmatlanok, közelebb áll hozzá a hegyi juhar, a magas kőris és a vörös tölgy.

A javasolt hat méter hosszú, ágmentes törzsrész a 60-80 évek között tágabb hálózatot kíván, de korábbi értékre nyesséssel.

(AFuJZ 1994. I. Ref.: Jérôme R.)